

Thực trạng sử dụng dạy học dự án để phát triển năng lực tìm hiểu thế giới sống, trong dạy học chương Sinh trưởng và phát triển Sinh học lớp 11 ở các trường trung học phổ thông tỉnh Long An

Trần Thị Thùy Nhung*

*GV trường THPT Hậu Nghĩa, tỉnh Long An

Received: 15/8/2022 Accepted: 20/8/2022 Published: 26/8/2022

Abstract: The objective assessment of the situation of using project-based methods to develop competence to learn about the living world, in teaching the chapter of Growth and Development in 11th Grade Biology in high schools in Long An province is very necessary, helping teachers understand the nature of project-based teaching, helping students to understand the nature of the competence to understand the living world. The article presents the current situation of using project-based teaching to develop the competence to learn about the living world in teaching the chapter of Growth and Development in 11th Grade Biology in high schools in Long An province.

Keywords: project-based teaching, learning about the living world, Growth and Development, 11th Grade Biology, high school in Long An province.

1. Đặt vấn đề

Chương trình giáo dục phổ thông (GDPT) môn Sinh học đã được Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành năm 2018 với mục tiêu hình thành, phát triển ở học sinh các phẩm chất chủ yếu, năng lực chung cốt lõi và năng lực chuyên môn: Năng lực nhận thức kiến thức sinh học, năng lực tìm tòi, khám phá thế giới sống và năng lực vận dụng kiến thức sinh học vào thực tiễn đời sống.

Để thực hiện được mục tiêu trên chúng ta cần đánh giá thực trạng dạy học (DH) ở các nhà trường một cách khách quan và khoa học, để từ đó tìm ra cách thức cải thiện những bất cập để quá trình DH đạt kết quả như mong muốn

2. Nội dung và kết quả nghiên cứu

2.1. Đối tượng và phương pháp nghiên cứu

* **Đối tượng nghiên cứu:** Thực trạng sử dụng DHDA để phát triển năng lực tìm hiểu thế giới sống

* **Phương pháp nghiên cứu:**

- Phương pháp nghiên cứu lý thuyết: Tổng hợp các nghiên cứu liên quan đến năng lực nói chung và năng lực tìm hiểu thế giới sống nói riêng, phân tích kiến thức Chương Sinh trưởng và phát triển Sinh học 11, THPT.

- Phương pháp chuyên gia: Sử dụng phương pháp tham vấn chuyên gia khi thiết kế các phiếu điều tra thực trạng DH ở các trường THPT tỉnh Long An.

- Phương pháp thống kê toán học: Tiến hành xử lý số liệu điều tra thực trạng bằng các tham số thống kê.

2.2. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

Để tiến hành nghiên cứu thực trạng sử dụng DHDA để phát triển năng lực (PTNL) tìm hiểu thế giới sống, trong DH chương Sinh trưởng và phát triển Sinh học lớp 11 ở trường THPT tỉnh Long An tác giả khảo sát 16 GV Sinh học và 180 học sinh thuộc 04 trường THPT Hậu Nghĩa; THPT Đức Hòa; THPT Võ Văn Tản; THPT An Ninh thuộc huyện Đức Hòa, tỉnh Long An kết quả thu được sau

2.2.1. Thực trạng DH theo định hướng PTNL trong DHSinh học ở trường THPT

Bảng 2.1. Kết quả khảo sát thực trạng DH theo định hướng PTNL cho HS trong DH Sinh học ở trường THPT

Nội dung câu hỏi	Kết quả điều tra		
	Nội dung trả lời	SL	%
Câu 1. Thầy (cô) có thường xuyên sử dụng các PPDH tích cực để phát triển NL cho HS không?	Rất ít	4	25,0
	Thỉnh thoảng	11	68,7
	Thường xuyên	2	12,5
Câu 2. Những PPDH tích cực được thầy (cô) sử dụng để PTNL cho HS	DH theo dự án (DHTDA)	2	12,5
	DH giải quyết vấn đề	8	50,0
	DH thực hành	4	25,0
	DH vấn đáp	16	100

Câu 3. Những KTDH được thầy (cô) sử dụng để PTNL cho HS.	Kỹ thuật KWL/KWLH	4	25.0
	Kỹ thuật khăn trải bàn	3	20
	Kỹ thuật sơ đồ tư duy	15	93.7
	Kỹ thuật mảnh ghép	6	37.5
	Kỹ thuật phòng tranh	3	18.7
	Kỹ thuật khác	2	12.5

Qua kết quả điều tra ở bảng 2.1. kết hợp phỏng vấn trực tiếp với GV cho rằng: sử dụng các PPDH tích cực để PTNL cho HS còn ít quan tâm (25%); đa số GV đều nhận thức được sự cần thiết trong đổi mới đồng bộ PPDH, kiểm tra đánh giá theo định hướng PTNL của Bộ GD & ĐT đề ra. Tuy nhiên, mức độ sử dụng chưa cao, PPDH tích cực thường được GV sử dụng trong DH Sinh học, THPT là phương pháp vấn đáp PPDH GQVĐ. Các phương pháp còn lại rất ít được sử dụng, đặc biệt là phương pháp DHDA, chỉ có 2/16 (12,5%) GV đã sử dụng PPDH này. Bên cạnh đó, GV cũng đã có sự phối hợp các KTDH trong quá trình DH Sinh học ở THPT theo định hướng PTNL cho HS, nhưng mức độ sử dụng chưa cao.

-Thực trạng vận dụng DHDA nhằm PTNL tìm hiểu thế giới sống trong DH Sinh học ở trường THPT
Bảng 2.2. Kết quả điều tra nhận thức của GV về DHDA

Nội dung câu hỏi	Kết quả điều tra		
	Nội dung trả lời	SL	%
Câu 1. Thầy (cô) hiểu thế nào về phương pháp DHtheo dự án?	PPDH, trong đó HS dưới sự hướng dẫn và giúp đỡ của GV tự lực giải quyết một nhiệm vụ học tập mang tính phức hợp không chỉ về mặt lý thuyết mà đặc biệt về mặt thực hành, thông qua đó tạo ra các sản phẩm thực hành.	2	12.5
	Người học tham gia các chương trình được GV hoạch định nhằm đem lại lợi ích cho một đối tượng cụ thể.	4	25.0
	Là PPDH, trong đó HS thực hiện một nhiệm vụ học tập phức hợp, có sự kết hợp giữa lý thuyết và thực hành, tạo ra các sản phẩm.	10	62.5
Câu 2. Theo thầy (cô) DHDA phù hợp với những nội dung kiến thức nào?	+ Những nội dung, chủ đề gắn liền với thực tiễn đời sống của HS.	13	81.2
	+ Những nội dung, chủ đề gắn với thực hành.	19	56.2
	+ Những nội dung lý thuyết, ít gắn liền với thực tiễn đời sống.	3	18.7
Câu 3. Theo thầy (cô) DHDA gồm những giai đoạn nào?	Giai đoạn chuẩn bị DA	13	81.2
	Giai đoạn thực hiện DA	15	93.7
	Báo cáo và đánh giá DA	12	75.0

Câu 4. Theo Thầy (cô) vận dụng DHDA trong DH Sinh học phát triển các NL nào?	NL giải quyết vấn đề và sáng tạo	3	18.7
	NL giao tiếp và hợp tác	4	25.0
	NL tự chủ và tự học	6	37.5
	NL nhận thức Sinh học	3	18.7
	NL tìm hiểu thế giới sống	2	12.5
	NL vận dụng kiến thức và kỹ năng	5	31.2

Từ số liệu thu được ở bảng 2.2, cho thấy đa phần GV chưa hiểu bản chất PPDH dự án (12.5% hiểu đúng bản chất của PPDH dự án); Tuy nhiên đa số GV lại thấy được mối liên hệ giữa PPDH dự án với tính chất nội dung kiến thức trong chương trình Sinh học phổ thông. Một điều nữa là đa số GV lại nắm rõ Quy trình tổ chức DH bằng PPDH dự án (từ 75.0 – 93.7% là nắm được các giai đoạn một cách tường minh). Điều này rất thuận lợi cho việc nghiên cứu, thiết kế và tổ chức DHDA theo định hướng phát triển NL THPT cho HS ở phần Sinh học cơ thể. Tuy nhiên, việc vận dụng DHDA trong DH Sinh học phát triển các NL cho HS còn hạn chế.

Bảng 2.3. Kết quả khảo sát thực trạng về DHDA trong DH chương Sinh Trường và phát triển Sinh học lớp 11 ở trường THPT

Nội dung câu hỏi	Kết quả điều tra		
	Nội dung trả lời	SL	%
Câu 1. Thầy (cô) đã triển khai HS thực hiện bao nhiêu DA trong DHChương ST và PT Sinh học 11?	Chưa từng	13	81.2
	1 – 2 DA	3	18.7
	≥ 3 DA	0	0
Câu 2. Các thầy (cô) có mong muốn tìm hiểu và áp dụng PPDH dự án không?	Có	15	93.7
	Không	1	6.2
Câu 3. Theo Thầy (cô) những thuận lợi khi tổ chức DHDA trong DH Chương ST và PT Sinh học 11 là:	Kiến thức gần gũi với thực tiễn sống, HS dễ liên hệ thực tiễn.	14	87.5
	Tài liệu tham khảo phong phú	12	75.0
	HS năng động, ham học hỏi có thể thích nghi tốt với việc thực hiện DA	13	81.2
	Phương tiện DHđảm bảo cho việc dạy học	4	25.0
Câu 4. Thầy (cô) có vận dụng DHDA trong DHChương ST và PT Sinh học để phát triển NL THPT không?	Thường xuyên	0	0
	Thỉnh thoảng	0	0
	Hiếm khi	2	12.5
	Chưa bao giờ	14	87.5

Câu 5. Những khó khăn mà Thầy (cô) gặp phải khi thiết kế và tổ chức DHDA trong DHSinh học ở THPT là:	Chọn nội dung để xây dựng chủ đề DA	4	25.0
	Tổ chức HS thực hiện DA	9	56.2
	Thiết kế bộ công cụ đánh giá (các tiêu chí đánh giá) NL của HS khi DHDA	14	87.5
	Nguồn tư liệu và phương tiện thực hiện DA.	7	43.7

Kết quả khảo sát ở bảng 2.3 cho thấy, khi dạy Chương Sinh trưởng và phát triển Sinh học 11 đa số GV còn chưa quan tâm nhiều đến việc tổ chức DH bằng PPDH dự án (81,2% chưa từng dạy). Tuy nhiên đa phần GV lại có mong muốn được áp dụng Phương pháp DHDA (93.7%). Đặc biệt đa số GV đều nhận thấy chương Sinh trưởng và phát triển Sinh học 11 ở THPT có nhiều nội dung kiến thức gần gũi với thực tiễn cuộc sống, HS dễ liên hệ thực tiễn; tài liệu tham khảo phong phú; HS năng động, ham học hỏi có thể thích nghi tốt với việc thực hiện DA là những thuận lợi khi thiết kế và tổ chức DHDA.

Bên cạnh đó, GV gặp nhiều trở ngại trong việc tổ chức HS thực hiện DA (56.2%) và đặc biệt là thiết kế bộ công cụ đánh giá NL của HS khi thực hiện DA (87,5%). Qua trao đổi, nguyên nhân của những trở ngại trên là vì GV chưa có kỹ năng, kinh nghiệm tổ chức DHDA và không có thời gian để thiết kế các DAHT.

Từ những kết quả điều tra, thăm dò ý kiến của GV dạy bộ môn Sinh học cấp THPT chúng tôi nhận thấy rằng, đa số GV chưa có kỹ năng, kinh nghiệm để thiết kế và tổ chức DHDA để phát triển NL của HS, đặc biệt là NL THTGS. Vì vậy, việc thiết kế và tổ chức DHDA để phát triển NL THTGS cho HS trong DH chương Sinh trưởng và phát triển Sinh học 11 nói riêng và trong DH Sinh học THPT nói chung, là thật sự cần thiết trong giai đoạn hiện nay.

2.2.2. Thực trạng PTNL tìm hiểu thế giới sống của HS trong DH môn Sinh học ở trường THPT

Để có sự đánh giá khách quan, tác giả đã khảo sát 180 HS tại các trường: Trường THPT Hậu Nghĩa; THPT Đức Hòa; THPT Võ Văn Tần; THPT An Ninh tỉnh Long An.

Kết quả khảo sát cho thấy rằng mặc dù đa số HS chưa được giới thiệu NL THTGS nhưng đa phần HS đã được GV tổ chức các HĐHT rèn luyện các kỹ năng: thực hiện theo kế hoạch GV đã chuẩn bị trước (91,11%); viết, trình bày và thảo luận theo suy nghĩ của mình (91,11%). Các kỹ năng thành phần còn lại của NL THTGS chưa được GV quan tâm phát triển đúng mức (Đề xuất vấn đề liên quan đến thế giới sống: 8,3%; đưa ra phán đoán và xây dựng giả thuyết 12,22%; lập kế hoạch thực hiện: 23,88%). Qua trao

đổi, HS gặp nhiều khó khăn trong việc viết, trình bày báo cáo (93,9%), nguyên nhân chính là thiếu kỹ năng này nên không thể trình bày hết sự hiểu biết của mình cho người khác hiểu. Bên cạnh đó, một số HS không có thời gian học tập và cũng không có hứng thú với môn học do kiến thức khô khan, dễ gây nhàm chán. Mặt khác, nhiều HS có ý thức học tốt nhưng HĐHT chưa hiệu quả vì không có các HĐ định hướng của GV (85%) khiến các em khó khăn trong việc tìm kiếm và tổng hợp thông tin.

3. Kết luận

Qua khảo sát và đánh giá một cách khách quan thực trạng sử dụng DHDA để PTNL tìm hiểu thế giới sống, trong DH chương Sinh trưởng và phát triển Sinh học 11 ở các trường THPT tỉnh Long An, tác giả nhận thấy đa số GV chưa thực sự hiểu bản chất DHDA, trong quá trình DH chương Sinh trưởng và phát triển Sinh học 11 chưa sử dụng nhiều các PPDH tích cực để PTNL tìm hiểu thế giới sống trong đó đang còn quá ít GV sử dụng PPDH dự án. Ở HS thì hầu hết chưa hiểu được bản chất của năng lực tìm hiểu thế giới sống.

Từ thực tiễn trên tác giả thấy rằng cần có nghiên cứu về sử dụng DHDA để PTNL tìm hiểu thế giới sống, trong DH chương Sinh trưởng và phát triển Sinh học 11 ở các trường THPT tỉnh Long An.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ GD-ĐT (2018). *Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 về ban hành Chương trình GDPT môn Sinh học*. Hà Nội.
2. Nguyễn Văn Cường, Nguyễn Thị Diệu Thảo (2004), *DH theo DA – Một phương pháp có chức năng kép trong đào tạo GV*, Tạp chí Giáo dục số 3/2004.
3. Nguyễn Thành Đạt (tổng chủ biên, 2007). *Sinh học 11*. NXB Giáo dục. Hà Nội
4. Phan Đức Duy, Nguyễn Khoa Lân, Nguyễn Bá Lộc, Biền Văn Minh, Đặng Thị Dạ Thùy (2005), *Một số vấn đề về DH Sinh học ở trường THPT*, NXB Giáo dục. Hà Nội
5. Cao Thị Sông Hương (2010), *Đánh giá trong DHDA, Kĩ yếu Hội nghị giảng dạy Vật lí toàn quốc Hà Nội – 2010*, NXB ĐHSP. Hà Nội
6. Nguyễn Thị Kim Liên (2013), *Phương pháp thiết kế và tổ chức các DA trong DH Địa lí 12 THPT*, Luận án tiến sĩ GDH, Hà Nội.
7. Hà Thị Thúy (2015), *Tổ chức DH theo DA sinh học 10 THPT góp phần nâng cao năng lực tự học cho học sinh*, Luận án tiến sĩ sư phạm sinh học, Trường ĐHSP Hà Nội.